

Kövesdi Károly: Íme, az erdő! (Néhány gondolat Pósa Lajos ürügyén)

Hangozzék bármily botránnyosan, le kell szögeznünk: Pósa Lajos nem volt költőóriás. De nem igen találnánk olyan magyar író, aki ilyen tündéri, gyermeki lélekkel, szinte szent megszállottsággal szentelte volna egész életét a magyar gyerekek pallérozásának. Pósa Lajos nélkül ma aligha beszélhetnénk magyar nyelvű gyermekirodalomról. Talán nem írt volna a gyerekeknek Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, vagy József Attila. Nélküle egyáltalán nem biztos, hogy lenne Weöres Sándor *Bóbitája*, Kányádi Sándor *Billeg-ballag*-ja, Kormos István *Vackorja*, Tamkó Sirató Károly *Tengereckije*, Csukás István *Mirr-murr*-ja, Lázár Ervin *Hétfejű tündérje*, s ki tudja, lennének-e Benedek Elek vagy Illyés Gyula által összegyűjtött népmeséink? A sor olyan hosszú, hogy a magyar költők, írók által megalkotott mesék és versek sorai egymásba fűzve talán körbeérnék a földgolyót. Van persze köztük rengeteg silányság, epigon és minden invenciót nélkülöző faragvány, de azok úgyszólván leperegnek az idő rostáján. Érdekes módon, hiába nézték le egyesek Pósa Lajost már életében is, művei közül sokat úgy idéznek ma is, hogy a forrást nem is ismerik. Dalokat dúdolnak úgy, hogy fogalmuk sincs róla, ki volt a szöveg szerzője. Kortárs költőket idézhetnénk, akik egész sorokat vettek át Pósatól. Mégis, sokan úgy hiszik ma is, hogy Pósa Lajosnak nincs helye a magyar irodalomban.

Most akkor óriás volt, vagy törpe? A válasz nem fehér vagy fekete, hanem sokszínű. Mint maga az élet, és mint maga az irodalom.

Alapvetően téves az az irodalomtörténeti hozzáállás, amely a mostani irodalomesztétikai kritériumok vagy pillanatnyi divatok alapján ítél meg egy-egy alkotót s annak művét. Mondjuk száz évre visszamenően. Az irodalmi műveket, alkotókat a maguk korában betöltött szerepük és a kor irodalmi ízlése mentén (is) kell megítélni. Természetesen, nem lehet kizárni az utókor értelmezését, a művek kései recepciójának a jogát, de nem is lehet azt kizárólagossá tenni. Ez az utólagos „tisztogatás” juttatott oda kiváló írókat, költőket, hogy napjainkban szinte nincs helyük a hivatalos magyar irodalomban. Ezek okai ismertek, s vajmi kevés közülük van az esztétikai-művészeti kategóriákhoz. A második világháború utáni szocialista irodalompolitika (már önmagában is képtelenség, hogy akármilyen „oldali” ideológiának köze lehet az irodalomhoz) minden nemzeti identitású művészt, életművet igyekezett a partvonal mögé utalni, a paraszti, népi írók közül is durván szelektált, s a polgári gyökerűből is azt tűrte meg, amely szolgálatába állt, és hajlandó volt szocialista realizmust művelni. Aki pedig a bolsevik nemzetvesztőkről lerántotta a leplet (Tormay Cécile, Szabó Dezső), azt világirodalmi rangú műveivel parentálta el. Ez a gyakorlat túlélte a régi rendszert, és napjainkban is igyekeznek fenntartani a magukat kultúr-papáknak vélő irodalomesztéták. Szabó Dezső Herczeg Ferenc, Tormay Cécile, Reményik Sándor csak négy név, de említhetnénk vagy kétféle néven. Közülük hármat jelöltek irodalmi Nobel-díjra a maguk korában. Valahol a sor végén – nézőpont kérdése, hol – ott szerénykedik a magyar gyermekirodalom megteremtője, Pósa Lajos is. Akit már életében körbe-röhögtek, gúnyoltak.

Régóta foglalkoztat egy súlyos kérdés, amit manapság igazából már föl sem vet senki: mit kezdünk a szeretettel, mint esztétikai értékkel? Van-e, lehet-e a nemzeti irodalomnak (márpedig az anyanyelvét használó író, éljen bárhol a világban, mindig egy nemzethez kötődik) olyan feladata, amelyben hangsúlyos szerepet kapnak az alábbi szavak: tisztelet, szeretet, emberség, barátság, önzetlenség, bajtársiasság stb. A lista tetszés szerint bővíthető.

Lehet-e nívós irodalomról beszélni anélkül, hogy az alkotó ne valamiféle mindig új és legújabb eszközök által fogalmazza meg mondanivalóját? Egyáltalán: korszerű-e még az az irodalom, amelynek mondanivalója van? Vagy csak úgy íródik magának a történet nélküli próza, az üzenet nélküli vers?

A huszadik század irodalma Európában – s természetesen nálunk is – mindig a progressziónak nevezett kategória mentén igyekezett igazodni, vagyis haladó, felfedező, korszerű akart lenni, s mindent e célnak rendelt alá. Maga alá gyúrta a nagy létkérdéseket, és mindent a divatnak rendelt alá. Így alakult ki mára a közönségtől elforduló – pontosabban az olvasót figyelmen kívül hagyó – irodalomfelfogás, amely – képi hasonlaltal élve – ahelyett, hogy megkísérelné láttatni az erdőt a maga sokszínűségével, fűrésszel megy neki, és a kidöntött fákat vizsgálja. Megszámlálja évgyűrűit, lehántja törzséről a mohát, felszaggatja a gyökereket, patikamérlegre dobja a bokrokat, a mókus fülén a pamacsot, az őzike megszeppent orrán kipárolgó lehetetet, lombikba dobja és atomjaira szedi a galagonyát, a szamócán billegő harmatcseppet, s végül kimondja vegytisztának hitt ítéletét: íme, az erdő!

Ma még kevés és erőtlennek tűnik az a néhány hang, amely a nagy kánonban igyekszik visszahelyezni jogaiba a teljes huszadik századi magyar irodalmat, annak tematikai sokszínűségével, áramaival, ízléseivel, hatásaival és utóéletével. Amiből a politikát ki kellene zárni, az elfogultan ítélőket helyre kellene tenni. Az előbbieket mindig is megpróbálták saját szolgálatukba állítani mások tehetségét, mások szellemi teljesítményéből babérokat csipegetni. Az utóbbiak azonban veszélyesek. Rontják a tiszta levegőt, és ködösítenek. Egyoldalúvá teszik a közízlést, relativizálják az örök emberi értékeket. Lényegében szellemi kútmérgezők. Ha szerintük forogna a világ, már rég feledésbe merült volna a magyar pentaton népzene, Balassi Bálint istenes versei nem állnák meg a helyüket, mert „klerikálisak”, Illyés Gyula bugris, Németh László túl magyar, Nagy László túl nemzeti, Pilinszky János egyszerűen kevésversű költő, alig írt valamit. Egyelőre vannak még csúcsai a magyar irodalomnak, amelyekbe nem merik belevágni hegymászó csákányaikat, hogy megtapossák őket. Egyelőre. Lehet, hogy csak idő kérdése ez is.

Az ő áldozatuk Pósa Lajos, akinek gyermektekintetekbe csillogó derűt varázsoló verseire egyszerűen kimondják a verdiktet: korszerűtlen, avított, együgyű. Talán nem is kellett volna annyit fáradoznia a magyar gyermekirodalom bölcsője körül, hiszen nagyon jól megfelel nekünk az a fajta „kibeszélős” ifjúsági irodalom, amelynek oly nagy divatja van manapság; mázsaszámra írják őket féltehetségű emberkéik. Az ember borzadállyal figyeli a kvázi-irodalom nyomulását.

Valahogy így érezhette magát Pósa Lajos, korának porosz „csasztuskáit” hallva, s érett meg benne az elhatározás, hogy a magyar gyerekeknek magyar verset ír. S másokkal is magyar verset, mesét írat. És megszületett a csoda, a magyar gyermekirodalom. A hálátlan utókor vajmi keveset érzékel mindebből, s eszébe sem jut (miért is jutna?), amikor éppen egy Kaláka-koncertre viszi el a csemetéjét, vagy Halász Jutka dalait játszó cd-t tesz a lejátszóba, hogy Pósika valahol a messzeségben ott mosolyog sejtelmesen.

Gömörország, 2014/3